

are considered. Statistic methods are used to determine whether there is a connection between the adjective and its position in the sentence and how strong this connection is. The prospects of the subject at hand further study are outlined as well.

Key words: syntagmatic links, syntactic combinability, attributive position, predicative position, postposition.

Стаття надійшла до редакції 29.01.2013 р.

Прийнято до друку 28.02.2013 р.

Рецензент – к. філол. н., доц. Унукович В. В.

УДК 811.112.2'373.74

А. І. Гоян

МОДИФІКОВАНІ ФРАЗЕОЛОГІЗМИ У ВЕРБАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТІВ МКС

Відомий мовознавець Ш. Баллі писав, що „порушення звичних форм мови безпосередньо слугують експресивності вже одним тим, що вносять у мовлення різноманітність. Не існує нічого більш одноманітного, ніж повторення одних і тих самих форм” [1, с. 394].

Фразеологізми (ФО), компоненти яких зазнали певних оказіональних зрушень у фразеологічному значенні, так звані фразеологічні модифікації (ФМ) і стали предметом нашої статті. Аналіз літератури показав, що ФМ стають дедалі популярнішими в мові літератури та преси (Д. Добровольський, Р. Зорівчак, Л. Кавалкова, Й. Коргонен, А. Кретцшмар, Н. Тимошук, В. Фляйшер та ін.). Відомою є праця Ш. Ельшпаса [2], який розглядає функціонування узуальних ФО та їх модифікацій у дебатах Бундестагу. На матеріалі німецької преси ФМ також розглянуті у праці С. Пташник [3], де подано визначення ФМ та відмежовано їх від суміжних мовних явищ. Мета нашого дослідження – схарактеризувати основні типи ФМ, вживаних у сучасній німецькій пресі та особливості вербалізації ними основних концептів мовної картини світу (МКС). Відповідно завданням є виявлення співвідношення основних концептів МКС із способами модифікування ФО. Актуальність роботи зумовлена необхідністю вивчення частки модифікованих фразеологічних засобів у побудові МКС газетних текстів, та особливостей прагматичного впливу ФО на читача. Матеріалом дослідження слугували ФМ, відібрані методом суцільної вибірки з політичних рубрик журналів та газет: «Die Zeit», «Frankfurter Allgemeine Zeitung» (FAZ), «Süddeutsche Zeitung» (SZ), «Rheinischer Merkur» (RM) та «Der Spiegel». Обсяг вибірки складає понад 17 тисяч фразеовживань, із них 3044 уживань ФМ.

Зазначимо, що під модифікаціями маємо на увазі специфічне вживання ФО, при якому спостерігаються певні відхилення від сталої семантики та/ або структури узуальних фразеологізмів [4; с. 67 – 68]. Ці відхилення на рівні семантики можуть спричинятися або змінами структури та компонентного складу базових фразеологізмів, або специфічною інтеграцією фразеологізмів у контексті, внаслідок якої відбуваються певні семантичні трансформації.

Услід за сучасними фразеологами, ми вважаємо, що здатність ФО до модифікування закладена в самій мовній системі і впливає з таких властивостей ФО, як полілексичність, стійкість, ідіоматичність, образність та вмотивованість. Отже, модифікації – це вияв закладеного у ФО потенціалу оказіональної реалізації їх у мовленні [5, с. 197].

У роботі розрізняємо два основні типи модифікацій: структурно-семантичний та структурний (за Я. Бараном, С. Пташник, Н. Тимошук). Структурно-семантичні модифікації спричиняють зміну семантики ФО без змін компонентного складу. Сюди належать: *субституція* (13%), *експансія* (28%), *фразеологічний еліпс* (5,8%), *контамінація* (1,6%) і *подвійна актуалізація* (4,2%). Для структурних модифікацій характерні зміни формативу без будь-яких зрушень у семантиці. Їх поділяють на **граматичні** (зміна *граматичного часу* (24,5%), *числа та ступеня порівняння прикметника або прислівника* (10,7%), *заперечення* (6,3%)) та **синтаксичні** (*інверсія* (1,2%), *дистантне розташування* (0,7%), *дефразеологізація* (2,4%) та *повтор* (0,6%)).

Найпродуктивнішим способом модифікування в німецькій пресі є структурно-семантичний, який становить більше половини (майже 53%) від усіх оказіонально вжитих ФО. Найчастотнішою є експансія (28%) – розширення компонентного складу ФО, яка доповнює й деталізує характеристики предмета чи явища, слугує оновленню та конкретизації семантики ФО. Наприклад: «*Zu den fast schon gemeinen Höhepunkten der Erziehung zählt die Aufforderungen an Schüler, **sich den Satz ich bin wertvoll** hinter die **Ohren und ins Heft** zu schreiben*» [6, 23.03.09, S. 10]. Вихідним варіантом для ФМ послужив фразеологізм: «*sich etw. hinter die Ohren schreiben*» – ‘*sich etw. gut merken*’ (7, S. 557), який розширився через додавання компонента «*ins Heft*», що, зі свого боку уможливив реалізацію як прямого, так і переносного значення ФО і надав статті більшої експресивності. Інший приклад: «*Das Gesetz der Verstaatlichung des Immobilienfinanzierers Hypo Real Estate hat **die wichtigste parlamentarische Hürde genommen***» [6, 21.03.09]. Вихідною для модифікації послужила ФО: *eine Hürde nehmen* – ‘*eine Schwierigkeit überwinden*’ (7, S. 380).

Стилістичним завданням, що виконує кожна конкретна модифікація, є спроба конкретизувати або ж увиразнити вихідну ФО.

Другим за ступенем уживаності способом модифікації є субституція – лексична заміна компонентів. Її стилістичний ефект зумовлений тим, що оновлена ФО викликає у читача нові асоціації, які, проте, співіснують з узуальними. Ефект заміни у свій спосіб увиразнює,

оновлює та деталізує експресивність ФО. І «чим більша відстань між елементами у мовній системі, тим більше додаткове смислове навантаження несе новий компонент і, відповідно, більше інформації несе модифікована таким чином ФО» [8, с. 139 – 140]. Наприклад, існує серія статей під заголовком «*Einigkeit und Recht und Wohlstand*» (6, 21.03.09), який є відомими рядками з німецького гімну. Заміна компонента «*Freiheit*» на «*Wohlstand*» служить для привернення уваги читача і, не виключено, свідчить про зміну пріоритетів у німецькому суспільстві.

Із морфологічних модифікацій найпопулярніша зміна граматичного часу (24,5 %). Завдяки зміні часу, дія, описана у фразеологізмі набуває ефекту тривалості, незавершеності: «*Zwar wuchs der als Kind für hässlich und gnomenhaft befundene Golo seinem Vater durch Biedersinn und politisches Urteil später durchaus ans Herz*» [6, 27.03.09, S. 16]. Вихідна ФО: «*j-m ans Herz gewachsen sein*» – ‘*j-m sehr lieb geworden sein*’ (7, S. 351).

Щодо окремих класів ФО, то здебільшого трансформацій компонентного складу зазнають фразеологічні вирази у формі речень. Найчастіше це прислів'я (86,3 % їх уживань є модифікованими) та приказки (74 % модифікованих уживань), наприклад: *Lügen haben kurze Beine, man stolpert über sie früher oder später* [SP, 19.05.03, с. 67]), крилаті вислови і цитати (63,4 %), наприклад *Im Osten viel Neues* [6, 02.04.09, с. 1], а також ідіоми (45,5 %). Це зумовлено передовсім структурними особливостями зазначених видів ФО, їхньою здатністю трансформуватися відповідно до завдань і тематики тексту зі збереженням упізнаваності вихідної форми. Ми не зафіксували жодного випадку модифікування колокацій та модельних утворень, що пояснюємо насамперед нездатністю цих структур до трансформацій.

Здійснивши класифікацію ФМ з огляду на позначувані ними фрагменти дійсності, ми виявили, що найбільше трансформаціям піддалися ФО, що позначають людину, її діяльність та стосунки у колективі, тут зафіксовано 25,7 % модифікованих фразеологізмів, тобто четверта частина з усіх ФО. У процесі модифікування перевагу надають ФО із концепту «Людина як біосоціальна особа» (40 %). Регулярними є морфологічні модифікації, заміна компонента ФО та розширення компонентного складу ФО.

У концептосфері «Об'єктивний світ», до якої ввійшли усі ФО, що позначають предмети та явища навколишньої дійсності, спостережено значно менше модифікацій (13 %). Здебільшого змін зазнають фразеологізми на позначення простору (12 %) та кількості (11,6 %).

Цілком логічно, що найменш модифікованими є ФО з концептосфери «Детермінанти» (4 %), які позначають відношення між світом людини та об'єктивним світом. Це пов'язано зі структурно-семантичними особливостями ФО зазначеної концептосфери. Найбільше

трансформацій у цій концептосфері зазнали фразеологізми-ідіоми, що позначають підсумок чи результат будь-якої діяльності (27 %).

Отже, порівнявши вербалізацію окремих концептів у німецькій пресі, зазначимо, що найбільше модифікованих уживань спостережено серед ФО, що репрезентують людину як особу біосоціальну, а також просторові відношення та підсумок і результат будь-якої діяльності. Відомо, що трансформація складу фразеологізмів – явище стилістичного порядку і їх прагматичний вплив виникає через те, що модифіковані фразеологізми викликають у пам'яті первісний фразеологізм, створюючи при цьому нову експресивність. Особливо велика роль модифікованих ФО у пресі пояснюється самою специфікою газетної „концентрованої” мови, яка має виразне публіцистичне спрямування, оскільки загострює увагу читача на важливих проблемах громадського та політичного життя, дає їм оцінку і спонукає до роздумів. У перспективі плануємо дослідити фразеологічний фрагмент МКС та фразеологічні модифікації на матеріалах української преси у порівнянні з німецькою.

Список використаної літератури

1. Балли Ш. Общая лингвистика и вопросы фразеологии языка / Ш. Балли. – М. : Эдиториал УРСС, 2001. – 394 с. **2. Elspaß S.** Phraseologie in der politischen Rede / S. Elspaß. – Westdeutscher Verlag. – Wiesbaden, 1998. – 320 S. **3. Пташник С. Б.** Структурно-семантичні особливості фразеологічних модифікацій та їх функції у німецькому газетному тексті : автореф. дис. ... к. філол. н. : спец. 10.02.04. – «Германські мови» / С. Б. Пташник. – Львів, 2003. – 18 с. **4. Handbuch der Phraseologie / Burger H., Buhofer A., Sialm A.** – Berlin / New York : Walter der Gruyter Verlag, 1982. – 434 S. **5. Dobrovolskij D.** Textbildende Potenzen von Phraseologismen / D. Dobrovolskij // Textlinguistik und Stilistik. Beiträge zur Theorie und Methode / Hrsg. von W. Fleischer. – Berlin, 1987. – S. 69 – 85. **6. Süddeutsche Zeitung.** Режим доступу до ресурсу <http://www.sueddeutsche.de>. **7. Duden. Redewendungen: Wörterbuch der deutschen Idiomatik / Hrsg. von der Dudenredaktion.** – 2. Auflage. – Mannheim, 2002. – 960 S. **8. Баран Я. А.** Основні питання загальної та німецької фразеології / Я. А. Баран. – Львів : Вища школа, 1980. – 156 с.

Гоян А. І. Модифіковані фразеологізми у вербалізації концептів МКС

Статтю присвячено модифікованим ФО, що вживані в німецькій пресі. Охарактеризовано найчастотніші типи модифікацій, їхні функції у газетній мові та особливості прагматичного впливу на читача. Також визначено кількісні співвідношення основних концептів МКС із способами модифікування ФО. Найпродуктивнішими в німецькій пресі є експансія та субституція. Найчастіше модифікуються ФО у формі речень і переважна більшість ФМ репрезентують людину як особу соціальну.

Ключові слова: фразеологічна одиниця, модифікація, концепт, мовна картина світу.

Гоян А. И. Модифицированные фразеологизмы в вербализации концептов ЯКМ

Статья посвящена модифицированным ФЕ немецкой прессы. Определены наиболее употребляемые типы модификаций, их функции в газетном языке и особенности прагматического влияния на читателя. Также выявлены количественные соотношения основных концептов ЯКМ со способами модификации. Наиболее продуктивными являются экспансия и субституция, чаще всего модифицируются ФЕ в форме предложений и преимущественно они репрезентируют человека как социальную личность.

Ключевые слова: фразеологическая единица, модификация концепт, языковая картина мира.

Goian A. I. The Verbalization of the Concepts of the Linguistic Worldview by Phraseological Transformations

The article focuses on the modified phraseological units used in the German press. The most frequently used types of modifications, their functions in the newspaper language, and their pragmatic impact on the reader are characterized. The quantitative ratio between the main concepts of the language worldview and the ways of phraseological modifications are determined. Expansion and substitution are most widely represented in the German press. Phraseological units in the form of sentences are most frequently modified, and the majority of phraseological modifications represent a human as a social being.

Key words: phraseological unit, phraseological transformation, concept, the linguistic worldview.

Стаття надійшла до редакції 10.02.2013 р.

Прийнято до друку 28.02.2013 р.

Рецензент – к. філол. н., доц. Моїсеєнко О. Ю.

УДК 811.111'316.346.2'167.1

Н. М. Григорів

**АКСІОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ВИВЧЕННЯ
ГЕНДЕРНИХ СТЕРЕОТИПІВ**

Аксіологія як наука про цінності забезпечує науковців універсальним референційним фреймом для розуміння людського сприйняття дійсності і демонструє, чому індивід бачить чи сприймає